

Іншомовне навчання чи іншомовна освіта

Здавалось ще 12 років тому, що відсутність мотивації для вивчення іноземної мови – це основна перепона на шляху ефективного навчання. Зараз зростання значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, долучення до світових цінностей, процес глобалізації, виховання у душі толерантності, відкритості, поваги до людей всієї планети виявляються солідним підґрунтям для сучасного мотиваційного потенціалу при вивченні мов.

Здається, що ми знаємо вже досить достатньо про те, що таке мова і про її знакову природу, про мову і мислення, про мову і мовлення, про структуру мови, про системи мови, про мову і суспільство, про мову і історію, про мовні методи дослідження.

Здається, що ми знаємо вже досить достатньо про те, як вивчати іноземну мову і (нейролінгвістичне програмування, супервивчення, метод активізації резервних можливостей, емоційно-смысловий метод, метод послідовного чергування циклів навчання, метод "занурення", аудіолінгвальний і аудіовізуальний методи, гіпнопедія, релаксопедія, ритмопедія, групове комунікативне вивчення, вивчення шляхом об'єднання зусиль, натуральний підхід, пошуково-творчий підхід, діяльно-орієнтований підхід тощо).

Чому тоді ми не можемо до сих пір відповісти на запитання: *Як вчити іноземні мови? Як навчити іноземних мов?* Можна зробити перелік з більше ста розміркувань такої структури "якщо виходити з цього або цього, тоді треба вчити так або так".

Наприклад, якщо *"людина хоче, щоб її почули"* (К. Гелбрайт), тоді навчи її не тільки говорити, але і слухати себе, іншими словами, навчи її розумитися на теорії мовленнєвих актів (на практичному, а для філологів і теоретичному рівнях).

Якщо *"контекстом слова є світ, дай змогу слову явити себе"* (С.Є. Леу), тоді навчи її не окремим словам, і покажи, що словник будь-якої мови – це система (тематичні та ідеографічні групи, функціонально-обумовлена лексика, книжна лексика і колоквіалізми, архаїзми і неологізми, регіональні варіанти тощо) і структура (морфологічна словотворча, і семантична: метафора, метонімія, полісемія, омонімія, синонімія, антонімія, гіпонімія тощо).

Так вже сталося, що англійська мова – перша в історії людства глобальна мова. Вона використовується для того, щоб вільно спілкуватися з різними людьми, з різних країн (не тільки з носіями цієї мови і не тільки між носіями), але, на жаль, а може і не на жаль (вердикт винесе Історія), ще не існує уніфікованого міжнародного варіанту (International English), який був би прийнятий як міжнародний стандарт для навчання. Якщо ж існує декілька варіантів англійської мови (World Englishes), тоді який варіант треба вибрати для конкретної групи

студентів (учні шкіл, студенти вищих навчальних закладів, фахівці різних профілей, майбутні викладачі та перекладачі). Наприклад, професор О.Б. Тарнопольський вважає, що "Українським учням шкіл, студентам вищих навчальних закладів, слухачам мовних курсів доцільно викладати і британський і американський варіанти ... Такий підхід доцільний і для більшості освітніх установ України, де англійська мова викладається не як основна спеціальність і не ставиться вимога досягнення рівня володіння мовою, що наближається до рівня її носіїв ... Коли йдеться про вивчення англійської мови на професійному рівні (мовні вищі заклади освіти, що готують майбутніх вчителів мови та перекладачів) і змішування варіантів у мовленні тих, хто навчається, неприпустимо, доцільним стає інший підхід. Він полягає у повному "розведенні", відокремленні різних варіантів мови один від одного, тобто у викладанні різних варіантів мови у різних програмах. Але у цьому випадку опанування принаймні двох основних варіантів англійської мови (британського та американського) цілком необхідне... Повністю одноваріантні мовні програми, мабуть, необхідні переважно для специфічних умов, коли аналіз потреб тих, хто навчається, показує, що для них важливий саме цей один варіант."

Якщо існує одна програма, прийнята для всієї Європи. "Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання ("Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment")", тоді треба виходити з того, що як соціальний агент, кожен індивід налагоджує стосунки з різноманітними взаємопроникаючими соціальними групами, що й визначає особистість. В рамках міжкультурного підходу саме це є головною метою навчання мови: сприяти розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами. Реінтеграція численних складників у єдине ціле, що гармонійно розвивається, має бути покладено на викладачів і тих, хто вивчає мову".

Або якщо багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у спілкування на джерело взаємного збагачення та розуміння, тоді зростає значення поняття "плюрилінгвізм" у межах підходу РЄ до навчання мов у окремому суспільстві. Плюрилінгвізм відрізняється від мультилінгвізму, що є знанням певної кількості мов, або співіснуванням різних мов у окремому суспільстві. Плюрилінгвальний підхід припускає той факт, що у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості від рівня побутового мовлення до мови спільноти, він або вона не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формується комунікативна компетенція, в середині якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови

переплітаються і взаємодіють. В різних ситуаціях людина може гнучко використовувати різні складники цієї компетенції з метою досягнення ефективного спілкування з певним співрозмовником.

Тоді вивчення мови включає в себе дії, які вимагають цілий набір компетенцій: загальних (необхідних для будь-якої діяльності, у тому числі і мовленнєвої); лінгвістичних (лексичних, фонологічних, синтаксичних знань і вмінь та інших параметрів мови як системи); незалежно від соціолінгвістичних (кодифікації деяких основних ритуалів у житті суспільства); прагматичних (функціональне вживання лінгвістичних засобів: продукування мовних функцій, актів мовлення тощо).

Зараз навіть кажуть і пишуть про іншомовну освіту (а не просто навчання), яка є частиною загальної освіти людства якою оволодівають *"в процесі комунікативного іншомовного спілкування в пізнавальному (культурному), розвиваючому (психологічному), виховному (педагогічному), та навчальному (соціальному) аспектах"* (О.Коваленко). І це здається природним тому, що ми не просто навчаємо, ми дійсно, в цій чи іншій мірі, займаємося іншомовною освітою, яка об'єднує розвиток пізнання, виховання, навчання.

А тепер нарешті, я поставлю запитання для домашнього опрацювання. Що ми повинні робити, коли навчаємо іноземних мов: навчати чи просвіщати?